

(до прикладу плоди катальпи, квітки сакури, розміри та хвіст ластівки сільської та ін.), за якими визначатимуть вид рослини чи тварини тощо.

Головним складовим компонентом теоретичної підготовки вчителя є комплекс психолого-педагогічних дисциплін: педагогіка, загальна психологія, теорія виховання, методика навчання освітньої галузі «Природознавства» та ін. Вивчення перерахованих дисциплін сприяє вирішенню педагогічних, методологічних та психологічних проблем, що можуть виникати під час практик та в наступній педагогічній діяльності. Ключову роль у формуванні природознавчої компетентності студентів відіграє дисципліна «Методика навчання освітньої галузі «Природознавство», яка своїм змістом виконує методичну функцію. Зміст курсу передбачає формування у студентів умінь і навичок моделювання різноманітних сучасних форм вивчення природознавства, методів дослідницької діяльності, яка б цілеспрямовано викликала інтерес до вивчення природознавства та пізнавальну активність молодших школярів.

Зростанню рівня професіоналізму у формуванні природознавчої компетентності, як складника загальної професійної підготовки, сприяє практична діяльність під час семінарських занять та практик: навчально-польової і педагогічної. Моделювання, підготовка засобів навчання до уроків, аналіз використаних методів і прийомів при вивченні конкретних тем та виявлення їх корисності в процесі формування природничих понять, сприяє зростанню у студентів як природознавчої компетентності, так і професійних навичок і умінь.

Таким чином, природознавча компетентність майбутніх учителів початкової школи залежить від системи підготовки їх до такого виду діяльності, яка включає в себе загальноосвітні природознавчі дисципліни, цикл психолого-педагогічних та методичних дисциплін і практичну складову професійної підготовки вчителя початкової школи.

Література

1. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка в системе высшего педагогического образования : [учебник для пед. спец. высш. учебн. зав.] / О.А. Абдуллина. – 2-ге изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1990. – 141с.

УДК 372.48:373.31.214.112:502

М.І. КУЗЬМА-КАЧУР, С. В. КУРТА
Мукачівський державний університет

КРАЄЗНАВЧИЙ КОМПОНЕНТ У ЗМІСТІ ПРОГРАМИ «ПРИРОДОЗНАВСТВО»

Природно, в окремих регіонах України конкретні знання про свій край, які формуються в учнів, будуть різними, але вони мали б увійти (у певному об'ємі) до складу обов'язкових базових знань з історії краю, учні мали б вивчати багатства і різноманітність природи, народні промисли та господарську діяльність населення тощо. Це відповідає вимогам державного стандарту шкільної освіти.

Систематичність використання краєзнавчого матеріалу забезпечується його регулярним застосуванням на багатьох уроках з різних предметів. Причому, краєзнавчі відомості, що опрацьовуються, мають бути не уривчасті й розрізнені, а впорядковані в певну, логічно побудовану, завершену систему. Починаючи навчальний рік, учитель має чітко визначити обсяг краєзнавчих знань та умінь, який необхідно засвоїти учням [1].

Цілеспрямованість процесу використання краєзнавчого матеріалу означає підпорядкування його меті уроку (навчальній, виховній, розвивальній). При цьому потрібно виходити із багатофункціональності краєзнавчих відомостей, зумовленої специфікою їх змісту та різноплановим пізнавально-виховним навантаженням. Так, краєзнавчий матеріал, залучений до уроку, може використовуватись для ілюстрації та конкретизації основного програмового матеріалу; актуалізації знань учнів, їх чуттєвого досвіду; збудження інтересу учнів до нової теми; перевірки міцності та усвідомленості знань та вмінь учнів; закріплення та поглиблення вивченого матеріалу; розвитку самостійності учнів і підвищення їх активності; зв'язку навчання з життям. Поряд із навчальною, краєзнавчий матеріал виконує виховну та розвивальну функції, тобто він сприяє вихованню в учнів любові до рідного краю, відповідального, гуманного ставлення до природи і праці людей. Розвивальна функція краєзнавчого матеріалу полягає в стимулюванні та розвитку пізнавальних психічних процесів учнів, їх мови, спостережливості [1].

Аналіз програм і підручників дозволив нам виділити теми, покращити якість засвоєння змісту яких можна доповнюючи їх краєзнавчим матеріалом. Слід також наголосити, що всі напрями краєзнавства в тій чи іншій мірі знаходять своє відображення в освітній галузі «Природознавство» [2, с.186-203].

Відповідно до змісту початкової загальної освіти, у програмі предмета «Природознавство» визначено такі змістові лінії: «Об'єкти природи», «Взаємозв'язки у природі», «Земля – планета Сонячної системи», «Україна на планеті Земля», «Рідний край», «Охорона і збереження природи», «Методи пізнання природи».

Ефективність формування сутності понять об'єктів неживої і живої природи значно зростає за умови використання на уроках краєзнавчого матеріалу як у вигляді інформації, так колекцій корисних копалин, ґрунтів, гербарного матеріалу та ін. (програмою передбачено виконання практичних робіт: «Ознайомлення з колекцією гірських порід рідного краю» (1 клас), «Робота зі зразками гербаріїв квіткових рослин» (3 клас) та ін.

Практично повністю орієнтований на краєзнавчий матеріал зміст розділу «Рідний край» (1 клас), що передбачає вивчення:

- природи населеного пункту та на його околицях;
- водойм рідного краю та їх охорону;
- дикорослих рослин рідного краю;
- лікарських рослин;
- охорону рослин, червонокнижних рослин рідного краю;

- культурних рослин рідного краю;
- тварин рідного краю;
- свійських тварин рідного краю;
- праці людей у місті/селі.

Програмою рекомендовано до використання місцевого природознавчого і краєзнавчого матеріалу, проведення регулярних екскурсій в природу, населеним пунктом, у краєзнавчий чи природознавчий музей, будинок природи. Значна увага приділяється проектній діяльності, впровадження якої спрямоване на стимулювання інтересу учнів до нових знань («Моє улюблене місце відпочинку на природі в місті(селі)» (1 клас), «Будьмо знайомі!», «Квіти в моєму житті», «Лісова аптека», «Не зривай первоцвітів» (2 клас), «Захисти природу» (3 клас), «Речовини навколо нас» (4 клас) [2, с. 187].

Сезонні роботи на навчально-дослідній ділянці забезпечують проведення фенологічних спостережень, передбачених програмою природознавства. Зміст програми 2 класу побудований за фенологічним принципом і передбачає ведення систематичних фенологічних спостережень в природі.

Таким чином, вдало реалізований краєзнавчий принцип у змісті програм, за умови використання краєзнавчого матеріалу на уроці сприятиме розвитку сприймання, спостережливості, свідомого запам'ятовування, пригадування та відтворення матеріалу, творчої уяви, самоконтролю, емоційно-чуттєвої сфери, зокрема розвитку таких почуттів як естетичні та моральні.

Література

1. Кузьма – Качур М.І. Краєзнавчий компонент у змісті освітніх галузей початкової школи. / М.І.Кузьма-Качур // Освіта Донбасу. - №1 (144), 2011. – С. 49–54.
2. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 392 с.

УДК 316.647.5:272.3

М.І. КУЗЬМА-КАЧУР, Е.В. МИГОВИЧ
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФЕНОМЕНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ

Однією з актуальних проблем сьогодення є формування толерантного середовища, толерантної особистості, розв'язанням якої займаються науковці та практики різних соціальних інститутів. Важлива роль у вирішенні цієї актуальної проблеми відіграють заклади освіти як основні соціальні інституції, які дбають про формування толерантної поведінки особистості. Важливу роль провідника ідеї основного принципу стратегії мирного співіснування держав, країн, народів відіграє учитель. Учитель є ключовою фігурою в освітніх установах, який має виконувати соціальну роль, пов'язану з вихованням молодого покоління в глобальному демократичному просторі.

У зв'язку з цим, підготовку майбутнього вчителя до виховання толерантності учнів розглядають як соціально-педагогічну проблему.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>